

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТОСОВНО ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНСЬКІЙ РСР У 30-Х РОКАХ ХХ СТ.

Володимир Дроб'язко,
*старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України,
кандидат філологічних наук*

У статті розглядаються питання підсудності справ про авторський гонорар, позовної давності, звільнення від сплати держмита, судових наказів, черговості задоволення претензій, скарг на дії судового виконання, прийняття банком виконавчих документів про стягнення авторського гонорару, відповідальності за затримання виплати авторського гонорару.

Ключові слова: авторське право, процесуальне право, підсудність справ про авторський гонорар, позовна давність, судові витрати, стягнення авторського гонорару

Процесуальне право становить сукупність правових норм, якими регулюються порядок (процедура) реалізації матеріальних норм конституційного, цивільного, кримінального, адміністративного й інших галузей права. Процесуальне право, отже, нерозривно пов'язане з матеріальним правом. Воно надає енергію матеріальному праву, є процесуальною формою здійснення та захисту останнього.

Розглянемо деякі процесуальні питання стосовно захисту авторського права в Українській РСР у 30-х рр. ХХ ст.

1. Про підсудність спорів про авторський гонорар

У циркулярі Держарбітражу при РНК СРСР від 10.02.1934 року № ОРГ-6 зазначено, що Спілка радянських письменників звернулася до Держарбітражу при РНК СРСР із заявою, в якій мовилося, що Держарбітраж при Уральському облвиконкомі приймав до свого розгляду справу про спори між Всероскомдрамом і видовищними підприємствами про авторський гонорар за публічне виконання творів членів Всероскомдраму, незва-

жаючи на те, що роз'ясненням 45 Пленуму Верховного суду СРСР від 20.11.1933 року такі спори віднесені до виключної компетенції загальних судових органів.

Держарбітраж при РНК СРСР роз'яснив, що у справах про стягнення авторського гонорару за публічне виконання художніх творів органи захисту авторських прав виступають не як самостійні сторони, а як представники авторів. Тож такі спори не можуть бути віднесені до категорії спорів між підприємствами, а, отже, не підлягають розгляду органами арбітражу.

Держарбітраж при РНК СРСР пропонував скасувати рішення в зазначеній справі та передати її до відповідного народного суду за місцем перебування відповідача [1, 83–84].

Відділ законодавчих проєктів Наркомюсту УСРР надіслав листа від 03.05.1933 року № 27.431.2 до Українського товариства драматургів, композиторів та сценаристів «Укомдрам» з приводу його листа про те, що Миколаївський нарсуд не прийняв і передав Одеському

обларбітражу подане судове стягнення авторського гонорару належного одному з членів Товариства.

Наркомюст УСРР роз'яснив:

- стягуючи належний його членам гонорар Укомдрам виступав не у власних майнових інтересах, а як представник майнових інтересів приватних осіб — членів Укомдрам, тому такі справи підсудні нарсудові на будь-яку суму;
- коли Укомдрам подає позов або відповідає у своїх майнових справах з іншими організаціями, такі справи, зазвичай, підсудні органам Державного арбітражу, за винятком спорів на суму до 1 000 крб., які підсудні народним судам на загальних підставах [1, 84].

2. Про позовну давність

Відповідно до постанови ЦВК і РНК УСРР «Про строки позовної давності» від 14.09.1934 року:

- ст. 44 Цивільного кодексу УСРР подана в такій редакції:

«44. Право на позов зникає після того, як мине строк позовної давності.

Строк позовної давності у спорах між державними, кооперативними й громадськими установами, підприємствами та організаціями становить півтора роки.

Строк позовної давності у спорах приватних осіб і організацій як між собою, так і з установами, підприємствами та організаціями усупільненого сектору народного господарства становить один рік, окрім випадків, коли спеціальними законами встановлені інші строки позовної давності»;

- ст. 2091 Цивільного процесуального кодексу УСРР подано в такій редакції:

«2091. Вирок суду треба подати до виконання протягом року від дня, коли його ухвалено.

Цей строк поширюється на вирок між установами, підприємствами та організаціями усупільненого сектору народного господарства,

що набули чинності після 31.12.1933 року» [1, 85].

3. Про звільнення від сплати держмита

Параграфом 28 «Інституції Наркомдфіну СРСР «Про застосування положення про єдине державне мито від 7 лютого 1933 року» від 05–07.10.1933 року № 604 визначено: «Від мита звільняються: усі позивачі у справах про стягнення винагороди, що впливає з авторського права» [1, 86].

Відділ законодавчих проєктів Наркомюсту УСРР у листі від 14.07.1933 року № 72-231-13 дав такі пояснення Харківському обласному суду:

- позови авторів про стягнення винагороди за повне або часткове привласнення авторського права або за порушення цього права прирівняне до позовів про стягнення заробітної плати — ст. 3 Постанови ЦВК і РНК СРСР від 16.05.1928 року [Зб. зак. СРСР 1928 року № 27. Ст. 245].
- позови у трудових справах звільнено від єдиної державної оплати (п. «е») ст. 6 Положення про єдину державну оплату СЗ УСРС 1928г. № 14. Ст. 65(б));
- позови авторів звільнені від єдиної державної оплати як позови, прирівняні до трудових [1, 86].

У статуті Спілки радянських письменників, затвердженому РНК СРСР 17.02.1935 року, зокрема, визначено:

«Розділ 5.

4. Спілка радянських письменників звільняється від державних і місцевих податків, зборів і мита. Місцевий податок не стягується з видовищ, вечорів і спектаклів, влаштовуваних Спілкою радянських письменників.

5. Правління Спілки радянських письменників бере на себе захист авторських прав письменників, як у межах СРСР, так і за кордоном, через відповідні радянські органи, а також вживає необхідні заходи до захисту авторських прав письменників, об'єднаних Спілкою, організовує юридичну допомогу і здійснює представ-

ництво в радянських і громадських організаціях».

У статуті Літфонду, затвердженому РНК СРСР 20.02.1935 року, зазначено:

«5. «Літературний фонд союзу РСР», його органи, установи і підприємства звільнені від оподаткування всіма державними і місцевими податками і зборами. Доручення, видавані органами «Літературного фонду союзу РСР», не потребують нотаріального засвідчення» [5, 87].

4. Про судові накази

20.11.1933 року 45 пленум Верховного суду СРСР підготував роз'яснення верховним судам союзних республік «Про порядок стягнення авторської винагороди», в якому зазначено таке:

- «1) ...стягнення авторського гонорару за публічне виконання творів здійснюється відповідно до законодавства союзних республік шляхом судових наказів або нотаріальних виконавчих написів на відповідних відомостях, виданих бухгалтерією видовищних підприємств;
- 2) процес стягнення присуджених на користь авторів та їх організацій сум повинен відбуватися в найкоротші строки. Судовий виконавець зобов'язаний негайно після одержання виконавчого листа обернути стягнення на касу видовищного підприємства або його поточний рахунок, а саме стягнення здійснювати з дотриманням вимоги п. «б» ст. 3 Закону «Про введення в дію Основ авторського права в новій редакції» 1928 року («доповнити цивільні процесуальні кодекси правилами, що прирівнюють порядок стягнення винагороди, яка належить авторам за повне або часткове передання свого виключного права до порядку стягнення заробітної плати») з прирівнянням стягнення авторського гонорару до заробітної плати» [1, 87–88].

Відповідно до Цивільно-процесуального кодексу УСРР 1931 року:

- судові накази застосовувалися встановленим Кодексом порядком при

грошових стягненнях і вимогах про повернення або передання майна, заснованих на документах, перелік яких надав Народний комісаріат юстиції СРСР за погодженням із зацікавленими відомствами (ст. 219);

- судовий наказ видавав народний суддя з вимогою від відповідача пояснень по суті поданого позову або без таких пояснень (ст. 221);
- якщо народний суддя не вимагав пояснень від відповідача, судовий наказ видавався протягом 3 днів від дня подання відповідних документів. У інших випадках судовий наказ видавався з дотриманням вимог ст. 225–227 Кодексу (ст. 222).

Постановою Наркомюсту УСРР від 07.04.1932 року визначено перелік вимог і документів, за якими народні суди УСРР видавали судові накази. За видавничими договорами судові накази видавалися на стягнення авторського гонорару. Для одержання судового наказу потрібно було подати видавничий договір, у якому повинно бути зазначено характер і умови використання авторського права, визначена належна авторові винагорода за повне або часткове передання авторського права. У разі, коли законом обов'язкової письмової форми для видавничого договору не встановлено, необхідно було подати два примірники друкованого твору чи дві засвідчені копії рукопису для підтвердження, що видавництво прийняло рукопис для опублікування [ЗЗ УСРР 1931. № 36. Ст. 282].

Постановою Наркомюсту УСРР «Про видачу судових наказів на стягнення відрахувань на прибуток Літературного фонду» від 15.01.1936 року передбачено таке:

- підставою для надання судових наказів була розрахункова відомість встановленої форми;
- судові накази видавалися за правилами ст. 225–227 ЦПК УСРР:

«Ст. 225. У спорах про надання судового наказу за документами, за якими надавалися пояснення відповідача,

суддя протягом трьох днів після одержання від позивача відповідної заяви надсилає копію відповідачеві.

Відповідач протягом п'яти днів від дня одержання копії заяви має право подати судді письмове заперечення проти поданого позову.

Ст. 226. Якщо протягом п'яти днів від дня одержання заяви позивача відповідач не подасть заперечень на позов, або якщо подане вчасно заперечення суддя визнає неналежним, від видає позивачеві судовий позов на загальних підставах.

Ст. 227. Коли подане відповідачем заперечення суддя визнає належним, він виносить ухвалу про відмовлення видати судовий наказ і передає справу на розгляд у встановленому порядку.

Коли відповідач подасть заперечення тільки проти частини заявленої до нього вимоги, і це заперечення суддя визнає поважним, судовий наказ видається у безспірній частині вимоги, а щодо решти спір вирішується у загальноноповозному порядку, і суддя про це виносить окрему ухвалу».

Розрахункова відомість, на підставі якої надавався судовий наказ, подавалася до суду в трьох примірниках. Один з них надавався боржникові з вимогою суду подати пояснення, на другому подавався зміст тексту судового наказу, якщо його можна було видати, а третій залишався у справах суду (ст. 230 ЦПК).

Судові накази видавалися не на ім'я Літературного фонду, а на ім'я Управління захисту авторських прав (УЗАП) Спілки письменників, зважаючи на те, що за договором з Літфондом право стягувати відрахування до Літфонду було передано ним у межах УСРР УЗАПові.

5. Про черговість задоволення претензій

У ст. 2 Постанови ЦВК і РНК СРСР від 06.02.1929 року [СЗ СРСР 1929. № 11. Ст. 98] зазначено:

«Щодо черговості й порядку задоволення претензій [...] поділити на такі розряди:

а) до першого розряду належать:

4) ...претензії авторів та їх спадкоємців на виплати за повне або часткове порушення авторського права».

Циркуляром сектору кодифікації Держбанку СРСР від 26.03.1933 року визначено порядок погашення прострочених позичок. Зазначено, що претензії з приводу авторського гонорару віднесені на рівні із заробітною платою до першого розряду. Правління Держбанку вказувало на абсолютну недопустимість порушення чинних законів про черговість.

Відділ кодифікації законів Наркомюсту УСРР 21.01.1934 року надав управлінню захисту авторських прав таке роз'яснення:

«Коли суми, що надійшла для розподілу між кредиторами першого розряду, не вистачає на задоволення всіх наявних претензій цього розряду, то за ст. 314 ЦПК УСРР із зазначеної суми насамперед задовольняють претензії, зазначені в п. 1 ст. 310 ЦПК УСРР, тобто разом з претензіями про виплату заробітної плати задовольняються й претензії про виплату авторського гонорару.

При цьому, коли наявної суми не вистачає на задоволення всіх поданих претензій, то зазначену суму розподіляють між кредиторами пропорційно до претензій кожного з них (ст. 314 ЦПК УСРР)».

6. Скарги на дії судового виконавця

Відповідно до ст. 319 ЦПК УСРР скарги на процесуальні дії судового виконавця подавалися до народного суду, де виконується вирок, протягом 3 днів від дня оскарження дії або від моменту, коли скаржник про неї дізнався.

Скарги на дії судових виконавців розглядав сам народний суддя на судових засіданнях, перевіряючи докази та викликаючи за необхідності зацікавлених осіб. Винесену народним судом ухвалу можна було оскаржити поданням окремої скарги.

7. Відповідальність за затримання виплати авторського гонорару

Прокуратура СРСР 21.07.1935 року видала наказ «Про стягнення авторсько-

го гонорару», в якому зазначено, що з повідомлень, які надійшли до Прокуратури СРСР, випливає, що внаслідок порушення керівниками видовищних підприємств встановленого Законом про авторське право та постановами наркомів порядку стягнення авторського гонорару й систематичному затриманню його виплати матеріальним інтересам авторів завдається значної шкоди.

Органи прокуратури подекуди слабо реагували на ці порушення авторського права, хоча порядок стягнення винагороди авторам прирівнено до порядку стягнення заробітної плати з одночасним встановленням кримінальної відповідальності за порушення авторського права.

Прокуратура СРСР пропонувала керівників видовищних підприємств, винних у систематичному затримуванні сплати авторського гонорару за пуб-

лічне виконання творів, а також тих, які систематично не надсилали до авторських організацій відомостей про виконання програми, притягати до кримінальної відповідальності за використання літературних, музичних та інших художніх творів з порушенням авторського права [1, 97–98].

Статтею 190 Кримінального кодексу УСРР за використання літературних, музичних та інших мистецьких або наукових творів з порушенням Закону про авторське право передбачені були примусові роботи до 3 місяців або штраф до однієї 1 000 крб.

Так динамічно відбувалося в Українській СРР у 1930-х роках становлення процесуального права у сфері авторсько-правових відносин. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. *Про авторське право та про Літфонд. Постанови і відомчі розпорядження. К.: Рад. будівництво і право, 1936.*
2. *Про строки позовної давності: постанова ЦВК і РНК УСРР від 19.09.1934 року / ЗЗ УСРР. 1934. № 33. Ст. 267.*
3. *Цивільний кодекс УСРР / ЗЗ УСРР 1932 р. № 14–15. Ст. 119.*
4. *Цивільний процесуальний кодекс УСРР / ЗЗ УСРР. 1932. № 34–35. Ст. 219.*

1. *Pro avtorske pravo ta pro Litfond. Postanovy i vidomchi rozporiadzhennia. K.: Rad. budivnytstvo i pravo, 1936.*
2. *Pro stroky pozovnoi davnosti: postanova TsVK i RNK USRR vid 19.09.1934 roku / ZZ USRR. 1934. № 33. St. 267.*
3. *Tsyvilnyi kodeks USRR / ZZ USRR. 1932. № 14–15. St. 119.*
4. *Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks USRR / ZZ USRR. 1932. № 34–35. St. 219.*

Надійшла до редакції 30.10.2018 року

Дробязко В. Процессуальные вопросы по защите авторского права в Украинской ССР в 30-х годах XX в. В статье рассмотрены процессуальные вопросы защиты авторского права в Украинской ССР в 30-х годах XX столетия.

Исследованы вопросы подсудности споров об авторском гонораре, исковой давности, освобождения от уплаты государственной пошлины, судебных приказов, очередности удовлетворения претензий, жалоб на действия судебного исполнения, принятия банком исполнительных документов, об изыскании авторского гонорара, ответственности за задержку выплаты авторского гонорара.

Отмечена динамичность становления процессуального права в Украинской ССР в сфере авторско-правовых отношений в 30-х годах прошлого века.

Ключевые слова: авторское право, процессуальное право, подсудность дел об авторском гонораре, исковая давность, судебные расходы, взыскание авторского гонорара

Droblyazko V. Procedural issues concerning the protection of copyright in the Ukrainian SSR in the 30th years of the 20th century. This article considered procedural questions about copyright protection of in the Ukrainian SSR in the 30th years of the 20th century.

Investigation of the issue of jurisdiction of disputes about royalties, limitation period, exemption from payment, like State Duty, court orders, court of claims, complaints about the actions of a bailiff, acceptance by the bank of executive documents about exemption of royalty, responsibility about exemption of royalty.

At that period of time, copyright was adapted for new economic conditions: in the role of work-users were not private organizations (like before that), but only state. Country system of state organizations was only one monopoly consumer of the results of creative work, which is protected by law.

In the Ukrainian SSR in the 30th years of the 20th century the dynamics of formation of procedural law in the field of copyright-law relation was established.

Keywords: copyright, procedural law, jurisdiction of affairs about royalty, limitation period, court costs, collecting royalty.